

Gamle nyheder

– kyskhedsbælte, dyrskue, jernaldergrav, natlys og meget mere

Christian Ringskou

I 2011 arbejder Ringkøbing-Skjern Museum videre med et nyt udstillingskoncept, hvor skærme, projektorer og internet møder museets gamle kerneydelse: Den autentiske og tankevækkende genstand fra fortiden. Men først lidt om et stykke arbejde, der måske ikke tager sig sexet ud på overfladen, men som er et helt afgørende fundament for arbejdet med de 'Gamle nyheder'.

50.000 museumsgenstande

I 2007 smeltede Ringkøbing Museum og Skjern-Egvad Museum sammen til Ringkøbing-Skjern Museum. Med 100 års indsamling på bagen er sådan en fusion lettere sagt end gjort. For et museum samler ikke kun på ting og sager. Det samler lige så meget på oplysninger om ting og sager. Når det kommer til at

Et lille kig bag kulisserne på Ringkøbing-Skjern Museum.

holde styr på alle genstandene og alle oplysningerne, er der mange veje, der fører til Rom, og tilfældet ville, at de to gamle museer ved Ringkøbing Fjord havde helt forskellige systemer. Lige siden er der arbejdet stædigt på at få etableret et samlet overblik over næsten 50.000 genstande. Takket være en kommunal ekstrabevilling, et tilskud fra Kulturarvsstyrelsen og en flittig indsats fra en række medarbejdere går det fremad. Næsten alle oplysninger er tastet i database, og i 2011 bliver der fotograferet genstande på livet løs.

Det kan være et sejt arbejde at pløje sig tværs igennem samlingerne, men ind imellem er det også en fornøjelse. Alle de sjove, mærkelige og lærerige historier, der blev

dokumenteret for 10, 50 eller 100 år siden kommer op til overfladen, og der er jo en grund til, at de gamle ting blev indsamlet og registreret. Det var først og fremmest, fordi vestjyderne og Vestjyllands gæster skal have muligheden for at se dem, høre om dem, forundres og måske endda ligefrem blive klogere på det, der gik forud. Her startede de overvejelser, der blev til projektet 'Gamle nyheder'.

Nyt og gammelt

Gæsternes forventninger til museumsudstillingerne udtryk har udviklet sig de seneste 10-20 år. Vi bliver alle mødt af levende billeder og professionelt grafisk arbejde overalt, hvor

Gamle nyheder: Kyskhedsbæltet fra Fastergård

Ikke mange af fortidens ting og sager rammer vores fantasi med samme styrke som kyskhedsbæltet. Vi må spørge: Kan det virkelig være rigtigt?

I 1586 blev Sivert Rinskat herremand på Herningsholm. I gamle dokumenter kan man læse, at "han behængte sin frue Malene med Lås, når han udrejste," så han blev slæbt for retten ved lensmanden på Lundenæs. Måske blev fru Malenes kyskhedsbælte beslaglagt, og måske er det hendes bælte, der mere end 300 år senere kom på museum.

I hvert fald fortalte sagnet endnu for 100 år siden, at bæltet var lavet af en smed, der følte sit familieliv truet af herremanden på netop Lundenæs. Bæltet dukkede op på Fastergård, der engang var ejet af lensmanden. Så hvem ved, måske er der en dunkel forbindelse?

Vi får aldrig vished for det vestjyske kyskhedsbæltets oprindelse. Vi ved kun, at bæltene dukkede op her og der i perioden 1400-1700. Måske var det undertrykkelse. Måske var det symbolik. Måske var det sexlegetøj?

Men hvis fru Malene virkelig var behængt med låsen, vækker det gru: 6,5 kilo jern med savtakker rundt om kvindens private steder. Uhyggeligt.

Gamle nyheder: Madpakker til de døde

Engang for snart 2.000 år siden, dengang romerne byggede Colosseum og apostlene skrev Det Nye Testamente, blev en vestjyde stedt til hvile sammen med fire værdifulde blank-sortede drikkeskåle. Det er såmænd ikke usædvanligt. Jorden under os er fuld af jernalder.

Men i 1920'erne fik en ejendom mellem Finderup og Højmark ny kostald. Gården ligger netop der, hvor den gamle grav var, og under arbejdet fandt man en stenkiste med de fire helt intakte keramikskåle.

I mange år stod skålene til pynt på sofabordet, men i 1952 kom de på museum, og det var godt. For selvom arkæologerne tit finder jernalderkeramik, er det sjældent så velbevaret som skålene fra Højvang, der i øvrigt er efterligninger af romersk køkkentøj.

Men hvad laver skålene i graven? Svaret skal findes i tidens religiøse forestillinger om død og dødsrige. Ligesom døde grækere og romere rejste til Hades, skulle også den døde vestjyde på en rejse. Og selvom han var død, kunne han åbenbart godt få brug for noget at drikke på vejen.

vi kommer, og vi er blevet vant til et helt bombardement af syns- og sanseindtryk. Det giver museumsudstillingen hård konkurrence. Løsningen er ikke at drukne udstillingen i blinklys og special effects. Tværtimod: Den autentiske genstand er museumsudstillingens omdrejningspunkt. Men det betyder, at der skal noget mere til.

Heldigvis har Kulturarvsstyrelsen blik for de nye krav, og Ringkøbing-Skjern Museum fik økonomisk opbakning til

at konkretisere overvejelserne og fortælle nogle af alle de spændende historier i et formidlingsprojekt, hvor de gamle genstande får nyt liv i udstilling, på internettet og i avisen. Og penge skal der til, for selvom Ringkøbing-Skjern Museum lægger vægt på at bruge gratis ressourcer som open source-programmer og sociale medier, hvor det overhovedet kan lade sig gøre, så er hverken skærme, computere eller professionel IT-assistance gratis.

Platforme

En af fordelene ved den nye teknologi er, at vejen fra viden til præsentation er blevet kort. Museet kan nå ud til mange mennesker med den samme historie ved at præsentere den i forskellige medier. Derfor er 'Gamle nyheder' ikke kun en udstilling. Det er også en hjemmeside og et samarbejde med avisen.

Udstilling

Den, der vil se udstillingen, skal en tur på Ringkøbing Museum. Her er en af museets største og smukkeste sale inddelt i fem afsnit, med plads til fem forskellige gamle nyheder fra museets brønd af historisk viden. Med mellemrum bliver en af de fem udstillinger skiftet ud med en ny.

To gamle nyheder: Madpakker til de døde og Lyngens land.

Emnet kan være alt fra istid til nutid. Museets gæster er vant til at zappe rundt i nyhedsstrømmen på TV eller bevæge sig på internettet, så de tilgiver nok, at udstillingen er spraglet. Måske er det ligefrem en styrke.

Alle fem afsnit har elektronisk udstyr i form af skærme, projektorer og digitale billedrammer. Helt konkret oplever gæsterne de gamle nyheder i et møde mellem museums-genstande, kortfattede udstillingstekster og dynamiske elementer som lyd, film og diasshows.

På nettet

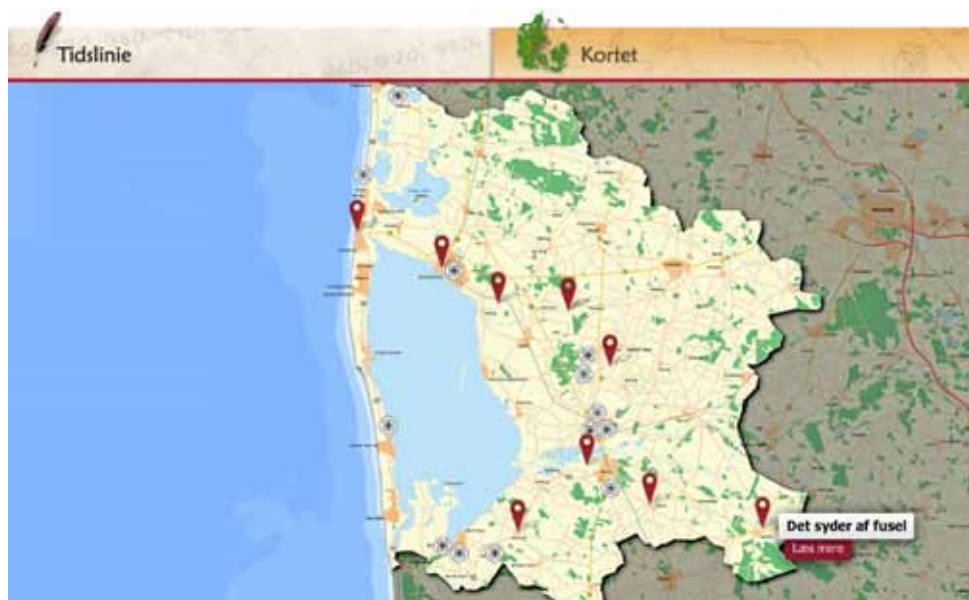
Når en gammel nyhed har været under spotlys i et stykke tid, må den vige pladsen for en ny. Udstillinger bliver hjertebørn, og det er altid trist for museumsfolk at tage dem ned, men med de gamle nyheder er det ikke så slemt. Man kan nemlig både se de aktuelle og de tidligere gamle nyheder på internettet, og her er der altid plads til flere. Fra et link på Ringkøbing-Skjern Museums forside www.levendehistorie.dk

kommer man frem til de gamle nyheders forside. Her kan man vælge, om man vil have et klikbart kort og lede efter historier via geografien, eller om man vil have en dynamisk tidslinje, der sorterer de gamle nyheder i tidsepoker fra istid til nutid. Når man har klikket sig frem, møder man ikke kun den gamle nyhed i tekst og billede. Også film, lyd og diasshow er med på nettet.

Internettet bliver tit fremhævet som stedet for dynamik og forandring, men med de gamle nyheder er det omvendt. Her er det udstillingen, der hele tiden er i forandring, mens internettet er stedet hvor historierne finder deres permanente plads.

I avisen

De gamle nyheder udkommer også på tryk. Redaktionen på Dagbladet Ringkøbing-Skjern kan godt se værdien i at få suppleret alle de aktuelle nyheder med et lille stykke fortid i ny og næ, så når en ny gammel nyhed tager form, går den også til avisen.

Hver af de røde markeringer er en gammel nyhed. Med et klik er man videre.

Du er med til at bestemme

I disse år taler alle i museumsbranchen om brugerreven innovation. De fine ord viser tilbage til en ambition om at få gæsterne til at forholde sig aktivt og til at fortælle med i museernes udstillinger og formidling.

Med projektet 'Gamle nyheder' nærmer Ringkøbing-Skjern Museum sig så småt den brugerdrevne innovation. For det første er hver anden gamle nyhed til afstemning. Gæsterne på Ringkøbing Museum udfylder en stemmeseddel, og brugerne af www.levendehistorie.dk stemmer elektronisk. For det andet er de gamle nyheder på nettet forsynet med fra-bruger-til-bruger-kommentarfelder, hvor alle er velkomne til at give deres besyv med.

Hvad skal vi fortælle næste gang?		
	Glimt fra Nordsøværftet	
	Verden rundt	
	Blå udstilling	
	Stenøkser på række	
	Dit postnummer: _____	

Deltag i den aktuelle afstemning på forsiden af Ringkøbing-Skjern Museums hjemmeside www.levendehistorie.dk

Gamle nyheder: Natlys

Den elektriske pæres klare skær er kun et klik væk, og aldrig så snart bliver det skumring, før vi overøser gaderne med et brusebad af lys. Vi glemmer let, at mørkets frembrud for bare 100 år siden virkelig var kulsort mørke.

Engang var lys dyrt og besværligt. Det vidner de mange lysestøbergryder, tællepråse og olielamper i Ringkøbing-Skjern Museums samlinger om. Olie skulle købes, tran skulle smeltes, og væger skulle passes. Vestjyllands hedeboender mødtes med strikkesøjlet til bindestuer hos hinanden for at deles om et enkelt lys gennem mørke vinteraftener.

En helt særlig og for længst glemt ulejlighed havde vores tipoldeforældre, når de skulle i seng. Det er ikke så rart at have lampen langt fra sengen, når man først har klædt sig af i et mørkt, koldt rum. For de, der var oppe i årene, kunne turen fra den slukkede lampe hen til dynerne i bælgmørke ligefrem være en hel udfordring.

Men det var der råd for. Fra fabrikker i Nürnberg kunne man købe fine spånæsker med natlys. Et natlys er et lillebitte stearinlys, der placeres i en flydende holder af blik og kork. Lyset tændes i et vandglas. Det brænder længe

nok til, at man kan finde natpotten eller dynerne, og så slukker flammen af sig selv i vandet. Nemt og bekvemt.

I dag er alt selvfølgelig anderledes. Fra 1870'erne fik byerne gasværker. Gaslamper var bedre og nemmere end noget, man før havde kendt. Efter år 1900 fik først byerne og efterhånden også landsbyerne små elværker med dieselmotorer og jævnstrøm. Gadelygternes og stikkontakternes tidsalder kunne begynde, og fabrikkerne i Nürnberg fandt på andre produkter.

Gamle nyheder: "Heste, grise, køer og får hører til min bondegård"

Tag en tur ud i det danske landskab anno 2011. Du ser nedlagte gårde og husmandssteder og enkelte kæmpestore løsdriftstalde og svinefarme. Og du føler måske, at du er langt væk fra Kaj og Andreas bondemand, der altid har travlt med både høns og køer og grise på sin bondegård. Men faktisk er det slet ikke så længe siden, livet overalt på

landet blev akkompagneret af både hestevrinsk, hanegal og grise grynt.

Indtil for ca. 50 år siden var det danske landbrug for det første domineret af mange og små bedrifter. Bønder og husmænd kunne vinke til hinanden fra stalddøren, og der var liv og mennesker på landet. For det andet havde de enkelte ejendomme en meget sammensat økonomi. Langt de fleste havde både køer og svin. Mange supplerede med høns eller får, og hestene var der igen, der kunne undvære.

Nu er der ikke længere brug for den trebenede malleskammel og hestens mulepose. I dag skal man på museum for at få en oplevelse af det gamle landbrug og af arbejdet med dyrene før malkerbottens og foderautomatens tidsalder.

Men der er stadig liv på landet. Sommeren igennem er der dyrskuer i snart den ene snart den anden vestjyske by, og selvom det måske nærmest burde hedde "traktorskue", er dyrskuerne en fortsættelse af en gammel tradition.

I nogle år omkring 1900 støvsugede Negus de jyske dyrskuer for hingstepræmier.

Lidt om fremtiden

Den gamle og måske lidt stillestående museumsudstilling er under pres. Heldigvis er der håb endnu, for museerne har noget enestående at byde på: På museet skal gæsten ikke lade sig nøje med en historie om livet i middelalderen eller under besættelsen. Han kan opleve den på nærmeste hold. Bropillerne fra 1100-tallet eller frihedskæmperens armbind foran ham er ikke gengivelser af fortiden. De er fortiden. Udfordringen er, at få bragt stoffet i spil på nye måder. Her er de gamle nyheder et af Ringkøbing-Skjern

Museums bedste bud, så konceptet fortsætter. Museet overvejer desuden, om ikke nogle af idéerne kan bruges i andre sammenhænge. Planlægningen er ikke helt på plads endnu, men måske kan man læse mere i en kommende årgang af opdatering.

Christian Ringskou er historiker ved Ringkøbing-Skjern Museum og kan kontaktes på cr@levendehistorie.dk